

MARCEL PROUST

SWANN'IN
BİR AŞKI

ÇEVİRİ: TAHSİN YÜCEL

6. BASKI

 can
klasik

MARCEL PROUST
SWANN'IN
BİR AŞKI

Can Klasik

Un amour de Swann, Marcel Proust

© 1983, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 1983

6. basım: Kasım 2024, İstanbul

Bu kitabın 6. baskısı 3 000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Ayça Sezen

Düzeltili: Burçak Başpınar

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Baskı ve cilt: MY Matbaacılık Sanayi ve Ticaret Limited Şti.

Maltepe Mah. Yılanlı Ayazma Sokak. No:8 Kat:2

Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 47939

ISBN 978-975-07-5912-3

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25 Sarıyer/İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

MARCEL PROUST
SWANN'IN
BİR AŞKI

ROMAN

Fransızca aslından çeviren

Tahsin Yücel

♥can

MARCEL PROUST, 1871'de Anteuil'de doğdu. Öğrenciliği sırasında okuduğu felsefeci Henri Bergson ve tarihçi Albert Sorel, düşüncesinin gelişimini önemli ölçüde etkiledi. Soyluların devam ettiği salonların seçkin kişiliklerinden biri oldu. Öykülerini 1896'da *Hazlar ve Günler* adlı kitapta topladı. Ünlü Dreyfus Olayı'nda, Dreyfus'un avukatı Labori'ye destek verdi. 1903'te babasının, 1905'te de annesinin ölümü Proust'u çok sarstı. 1909'da, uzun zamandır tasarladığı *Kayıp Zamanın İzinde* adlı romanını yazmaya başladı. Yapıtın ilk cildini 1913'te kendi parasıyla yayınlattı. 1919'da romanın ikinci bölümü yayımlandı. *Çiçek Açmış Genç Kızların Gölgesinde* adlı bu bölüm Goncourt Ödülü'nü kazanınca, Proust dünya çapında üne kavuştu. 1922'de Paris'te öldü. *Kayıp Zamanın İzinde*'nin son üç bölümü, yazarın ölümünden sonra basıldı. Proust bunları büyük ölçüde gözden geçirmiş ama son haline getirememiştir.

TAHSİN YÜCEL, 1933'te Elbistan'da doğdu. Galatasaray Lisesi'ni ve İÜ Edebiyat Fakültesi Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi (1960). Varlık Yayınları'nda çevirmenlik ve yazışları müdürlüğü yaptı. Öykü derlemeleri, romanları, bilimsel araştırmaları ve kuramsal yazılarının yanı sıra, Balzac, Flaubert, Daudet, Gide, Simenon, France, Proust, Camus, Sartre, Malraux ve Duras gibi önemli Fransız yazarların yapıtlarını dilimize kazandıran Yücel, 1984'te Azra Erhat Çeviri Üstün Hizmet Ödülü'ne, 1997'de Fransız hükümeti Palmes Académiques Nişanı'na değer görüldü. 22 Ocak 2016'da öldü.

Sunuş

Marcel Proust'un *Kayıp Zamanın İzinde'si* (*À la Recherche du temps perdu*) yüzyılımızın anıt yapıtlarından biridir kuşkusuz: Roman sanatına getirdiği yeni boyutlar yanında, benzerine az rastlanır anlatımı ve imgeleriyle, kişileri, duyuları ve tutkuları, yüzleri ve devinileri, yerleri ve nesnelere derin gerçeklikleri içinde yansıtıp çözümlemesiyle, yoğun düşünce yüküyle, Fransa'nın ve dünyanın, çağımızın ve bütün çağların en büyük yazın yapıtlarından biri olduğunda herkes birleşiyor bugün. Bunun için de üzerinde yapılan araştırmaların, yorumların sonu gelmiyor.

Ne var ki, *Kayıp Zamanın İzinde'nin* tasarlandığı, yazıldığı, hatta yayımlandığı yıllar göz önüne alınca, bu durum şaşkıncıdır insanı. Hiç kuşkusuz, büyük yapıtının yayımlanmasından önce de Marcel Proust adı yazın alanında hiç bilinmeyen bir ad değildir. Paris'in kimi sanatçı çevrelerinde görünür, ince beğenisiyle birçok kişinin dikkatini çeker. Ama aynı zamanda züppe ve tembel bir insan olarak tanınır. Arada sırada, bir küçük öykü, bir deneme yayımladığı olur. 1896 yılında, bu önemsiz çalışmalardan yaptığı bir seçkiyi *Les Plaisirs et les Jours* (Zevkler ve Günler) başlığı altında, kendi olanaklarıyla yayımlar. Bu da ne okurun ilgisini çeker ne yazar için yeterlidir. İnceleme ya da roman, ama gerçekten değerli bir kitap yazmayı düşler durur Marcel Proust, yazamadıkça da umutsuzluğu artar. Sonra umut belli belirsiz bir biçimde, yavaş yavaş, daha somut, daha keskin umutsuzlukların ardından doğar: 1903'te babasının, 1905'te annesinin ölümünün acısı gittikçe ağırlaşan

solunum hastalığıyla birleşince, Proust dış dünyadan yalıtılmış bir odaya kapanarak yaşamını yazma çabasıyla özdeşleştirir, ilk bakışta birbiriyle bağdaşmaz görünen birkaç amacı birden gerçekleştirecek olan büyük yapıtını yazmaya girer.

1912 yılının başında, Proust bu büyük yapıtın önemli bir bölümünü bitirmiştir, yayımlamak ister ama başvurduğu yayımcılar hep geri çevirirler onu. En sonunda, *Kayıp Zamanın İzinde*'nin ilk cildini oluşturan *Swann'ların Tarafı*'nı (*Du Côté de chez Swann*) kendi hesabına bastırır. 1913 yılı sonlarıdır. Belki yapıtın değişik anlatımı, belki parçanın bütün konusunda belirli bir görüşe ulaşmaya elvermemesi, belki de Birinci Dünya Savaşı'nın eşliğinde bulunmanın getirdiği ilgisizlik nedeniyle, kitap hiçbir yankı uyandırmaz nerdeyse. Buna karşılık, savaş ertesinde, yapıtın ikinci cildi *Çiçek Açmış Genç Kızların Gölgesinde*'nin (*A l'Ombre des jeunes filles en fleurs*) Gallimard yayınevince yayımlanmasından, arkasından da Goncourt Ödülü'nü kazanmasından sonra, değeri konusunda hâlâ kuşkulu olanlar bulunsa bile, Proust'un ünü baş döndürücü bir hızla büyür. Bu da ona hastalığının gittikçe ağırlaşmasına karşın, durmamacasına çalışarak yapıtını bitirmesini sağlayacak gücü verir. 1922 yılında, Proust genç denilebilecek bir yaşta öldüğü zaman, *Kayıp Zamanın İzinde*'nin yayımı bitmemiştir, son cilt: *Yakalanan Zaman* (*Le Temps retrouvée*) ancak 1928'de yayımlanabilecektir ama yazar yapıtını tamamlamıştır.

Bu son cildin yayımlanması, Proust'un yapıtının değeri konusundaki son kuşkuları da dağıtır. Çünkü burda bir yaşam serüveninin ve bu serüvenle kesişen nice oluntuların, nice kişilerin öyküsü noktalanırken, bu öyküyü yönlendirmiş olan düşünce, deney, yöntem de daha bir açıklıkla ortaya çıkar, her şey yepyeni bir ışıkla aydınlanır, her şey bambaşka bir bütünlük kazanır: Proust'un romanı, ilk cildin vermiş olabileceği izlenimin tersine, gerçek ya da düşsel birtakım anıların toplamı değil, aynı zamanda birkaç düzlemde birden sürdürülen, yöntemli bir arayışın ürünüdür.

Hiç kuşkusuz, anılar da, gözlemler de önemli bir yer tutar *Kayıp Zamanın İzinde*'de; bu yapıtın, ele alınan dönem ve çevre, bu dönem ve çevrenin derin yönelimleri konusunda dolaylı ama değerli bir tanıklık olduğu da söylenebilir. Ne var ki, *Kayıp Zamanın İzinde*'nin yazarı için, tanıklığın kendisi değil,

oluşturulması, temellendirilmesi ve anlamlandırılması önemlidir. Çünkü ona göre, yaşanmış, duyulmuş, düşünülmüşü yeniden kurmak sanıldığı kadar kolay değildir, hatta, özgül bir yöntem geliştirmiş değilsek, nerdeyse olanaksızdır: Bir kez, öznelliğimiz sınırlar bizi; ikincisi, zaman nesnelere ve insanları bozar, dağıtır, tanınmaz duruma getirir; belleğimiz de bu kötü etkiden kurtulamadığı için, geçmiş, gerçek geçmiş, bu arada gerçek benliğimiz, gerçek sürekliliğimiz eriyip gider. Proust belirli deneyimlerden yola çıkarak, sürekliliğe, bütünlüğe, bunun sonucu olarak da anlama ulaşmayı sağlayacak bir yöntem oluşturur. Bunun için de insanı, yaşamını, devinilerini, yüzlerini, yönelimlerini ve tutkularını benzersiz bir ustalıkla, öznel ve evrensel yanlarıyla betimleyip çözümlemeyi başarır. Bunu her şeyden önce bir yazın adamı olarak yapar ve böyle bir çabanın başarıya ulaştığı ölçüde yazının yaşamla özdeşleştiğini söyler: “Gerçek yaşam en sonunda bulgulanıp aydınlatılan yaşam, dolayısıyla gerçekten yaşanan tek yaşam yazındır.”

Kayıp Zamanın İzinde'nin binlerce sayfasından her biri, Marcel Proust'un amacını ne denli gerçekleştirdiğini ortaya koyarken, burda pek azını söz konusu ettiğimiz sayısız güzellikler serer daha önümüze. Yazık ki, 1983 yılında bile, Türk okuru bu büyük yapıtı tanıma olanağına kavuşmuş değildir. Ama, hemen belirtmek gerekir ki, Proust'un sanatını, duygu ve düşünce evrenini tanıma konusunda, *Swann'ın Bir Aşkı* da bize bir ölçüde yardımcı olabilir.

Bilindiği gibi, kendi başına ele alındığı zaman, bağımsız bir anlatıdır *Swann'ın Bir Aşkı*, Fransa'da bile sık sık ayrı bir kitap olarak yayımlanması da bunu gösterir. Ama, bağımsız bir nitelik taşımasına, *Kayıp Zamanın İzinde*'de bütün olaylar anlatıcı Marcel'in çevresinde dönerken, burda her şeyin Swann çevresinde dönmesine karşın, *Swann'ın Bir Aşkı*, *Kayıp Zamanın İzinde*'nin bir bölümüdür aynı zamanda. *Swann'ın Bir Aşkı*'nin unutulmaz öyküsünün daha anlatıcı Marcel'in doğmamış olduğu bir dönemde geçmesine, üstelik anlatıcının kendi serüveniyle dolaysız bir bağıntısı bulunmamasına karşın, *Kayıp Zamanın İzinde*'nin bir bölümünü oluşturması da gerçekten anlamlıdır. Anlatıcı pek bir neden göstermez buna; yalnız, Swann'ın birçok yönden kendisine benzemesi nedeniyle, onun geçmiş yaşamını değişik kişilere anlattığından söz eder. Ama bu benzerlik öy-

lesine bütüncül bir benzerliktir ki, Swann'ın serüvenini üç aşığı beş yukarı Marcel'in serüvenine özdeş kılar. Böylece, *Swann'ın Bir Aşkı*, ister istemez, *Kayıp Zamanın İzinde*'nin küçük bir örnekçesi olarak çıkar karşımıza; *Swann'ın Bir Aşkı*, deyim yerindeyse, bir *ön-öykü*, ancak büyük yazarların göze alabilecekleri bir yinelemedir.

Proust'un ilk okurları, ilk eleştirmenleri 1913 sonlarında, *Swann'ların Tarafı*'nı okurken, bu ilk ciltte yer alan *Swann'ın Bir Aşkı* üzerinde yeterince dursalar, onun ön-öykü niteliğinin, örnekçe niteliğinin bilincine varabilselerdi, Marcel Proust'u çok daha doğru değerlendirirdi. Hele *Swann'ın Bir Aşkı*'nın, tek başına ele alındığı zaman bile, gerçekten çok güzel bir roman olduğu da düşünülünce.

TAHSİN YÜCEL, 1983

Verdurin'lerin "küçük yuva"sına, "küçük topluluğu"na, "küçük kabile"sine katılabilmek için, tek bir koşul yeterliydi ama zorunluymuştu da: Bir "inanca"yı sessizce benimsemek gerekirdi. Bu inancanın maddelerinden biri de Madam Verdurin'in o yıl kanatları altına aldığı ve kendisinden söz ederken, "Wagner'i böylesine güzel çalabilmek yasak edilmeliydi!" dediği genç piyanistin Planté'yi de, Rubinstein'ı da "yaya bıraktığı", Doktor Cottard'ın tanılarının Potain'inkilerden daha doğru olduğuydu. Verdurin'lerin kendi evlerine gelip gitmeyen kişilerce düzenlenen akşam toplantılarının yağmur gibi can sıkıcı olduğuna inandıramadıkları bir "yeni üye" çıkacak olursa, kendini kapıda bulurdu hemen. Her türlü kibar çevre merakını, başka salonların çekiciliğini kendi gözleriyle görüp anlama isteğini bir yana bırakma konusunda kadınlar erkeklerden daha dik başlı oldukları, Verdurin'ler de bu araştırma kafası ve bu uçarılık ifritinin bulaşma yoluyla küçük tekkenin katı geleneklerine büyük zararlar verebileceğini bildikleri için, dışı türden bütün "mürit"leri birbirinden atmak zorunda kalmışlardı.

Doktorun genç karısı bir yana bırakılırsa, o yıl neredeyse yalnızca iki kadına, (Madam Verdurin'in erdemli bir kadın olmasına ve yavaş yavaş bütün bağlarını kopar-

dığı, son derece zengin ve sönük mü sönük ama saygıdeğer bir kenter ailesinden gelmesine karşın) nerdeyse bir kibar yosma olan, Madam Verdurin’ce küçük adıyla, Odette diye çağrılan ve bir “can” olarak nitelenen Madam de Crécy ile piyanistin bir kapıcı eskisi olduğu anlaşılan teyzesine kalmışlardı kala kala; bunların kibar çevre konusunda hiçbir şey bildikleri yoktu, üstelik de saftılar, Prens de Sagan ile Düşes de Guermantes’ın akşam yemeklerinde konuk bulundurabilmek için düşkünlere para vermek zorunda bulduklarına inandırılmaları öyle kolay olmuştu ki, bu iki soylu kadının evine çağırılmaları önerilecek olsa, eski kapıcı kadın da, kibar yosma da burun kıvrarak geri çevirirdi öneriyi.

Verdurin’ler yemeğe çağırılmazlardı: Sofrada yeriniz hazır olurdu. Gece için bir izlenec de yoktu. Genç piyanist bir şeyler çalardı; ama “eserse” çalardı yalnız çünkü hiç kimse zorlanmazdı, Mösyö Verdurin’in de dediği gibi: “Her şey dostlar içindi, yaşasın dostlar!” Piyanist, *Valkyrie*’nin atlılar parçasını ya da *Tristan*’ın prelüdünü çalmak istedi mi Madam Verdurin ayaklanıverirdi hemen, bu müziği sevmediğinden değil, tam tersine, fazla etkilendiğinden. “İlle de başım mı ağrısın istiyorsunuz? Pekâlâ biliyorsunuz, bunu ne zaman çalsa böyle oluyor. Başıma geleceği biliyorum ben. Yarın kalkmak istedim mi, eyvallah, ara da bul bir kimseyi!” Çalmadı mı söyleşilirdi, dostlardan biri, çoğu zaman da o günlerdeki gözde ressamı, Mösyö Verdurin’in deyimiyile, “herkesi kahkahadan kırıp geçiren bir herze yumurtlardı”, hele Madam Verdurin, –duyduğu heyecanın benzetmeli anlatımını gerçek anlamında anlamaya öylesine alışmıştı ki– bir gün Doktor Cottard (o sıralarda mesleğine yeni başlamış bir gençti) fazla güldüğü için yerinden çıkan çenesini yeniden oturtmak zorunda kalmıştı.

Kara giysi yasaktı çünkü “dost dostaydılar”, hem ve-

badan kaçır gibi kaçtıkları “can sıkıcılara” benzemek istemezlerdi, elden geldiğince seyrek olarak hem de bu iş ressamı eğlendirebilecekse ya da müzisyeni tanıtılabilecekse o zaman verilen büyük suarelere çağırırlardı onları. Geri kalan zamanda, bilmece buldurmaca oynamakla, kostümle, gece yemekleri yemekle yetinirlerdi, ama kendi aralarında elbet, küçük “nüveye” hiçbir yabancı karıştırmadan.

Ama “arkadaşlar” Madam Verdurin’in yaşamında git-tikçe daha büyük bir yer tutmaya başlayınca, asıl can sıkıcı kişiler, asıl cehennemlikler, dostları kendisinden uzak tutan, zaman zaman onları serbest olmaktan alıkoyan ne varsa o oldu: kiminin annesi, kiminin işi, kiminin kırdaki evi ya da sağlığının bozukluğu. Doktor Cottard, sofradan kalkınca yaşamı tehlikede olan bir hastanın yanına dönmek gerektiğini düşündü mü, Madam Verdurin, “Kim bilir, bu akşam gidip rahatını kaçırmazsanız, adam için çok daha iyi olur belki; siz yokken iyi bir gece geçirir; yarın sabah erkenden gider, onu iyileşmiş bulursunuz,” derdi. Aralık ayı başlar başlamaz, müritlerin Noel gününde ya da 1 Ocak’ta “kaypaklık edeceklerini” düşündükçe hasta olurdu. Piyanistin teyzesi de adam o gün yemeğini aile içinde, kendi annesinin evinde yesin istiyordu.

“Yılbaşında güzel yemeği kendisiyle yemezseniz, anneniz ölecek sanki, *taşrahılar* gibi!” diye atılmıştı Madam Verdurin, sesi çok sertti.

Kutsal haftada kaygıları yeniden başladılar:

“Siz, doktor, siz bir bilimadamı, ileri bir insansınız, kutsal cuma günü de herhangi bir günmüş gibi geliyorsunuz elbette, değil mi öyle?” demişti Cottard’a ilk yıl, alacağı yanıtın ne olacağından hiç kuşkusu yokmuş gibi güven vardı sesinde. Ama onun bu yanıtı vermesini beklerken titriyordu; çünkü, o da gelmedi mi yalnız kalmak tehlikesindeydi.

“Kutsal cumaya geleceğim... vedalaşmak üzere; çünkü Hamursuz Bayramı’nı Auvergne’de geçireceğiz.”

“Auvergne’de mi? Pirelere, türlü türlü börtü böceğe yem olmak için mi? Tanrı yardımcınız olsun!” diye atılmıştı Madam Verdurin.

Bir zaman sustuktan sonra da, “Bari şunu önceden söyleseydiniz,” demişti, “bu işi düzenlemeye, yolculuğu bir arada, rahat koşullar içinde yapmaya çalışırdık.”

Aynı biçimde, bir “müridin” bir dostu ya da bir “mü-davim” hanımın bir flörtü çıkar da onu evden koparmak tehlikesi gösterirse, kendi evlerinde olduktan sonra, kendilerinde sevdikten, onu kendilerinden üstün tutmadıktan sonra, bir kadının bir sevgilisi bulunmasından ürkmeyizlerdi Verdurin’ler, “İyi ya, getirin dostunuzu!” derlerdi. Sonra da denemeden geçirirlerdi adamı: Bakalım, Madam Verdurin’den giz saklamayacak nitelikte bir adam mıydı, “küçük kabile”ye alınabilecek düzeyde miydi? Değilse, kendisini tanıtmış olan mürit bir kenara çekilir, sonra da kendisine dostu ya da sevgilisiyle bozuşturulmak gibi bir yardımda bulunulurdu. Karşıt durumda, yeni gelen de bir mürit olurdu. Bunun için, o yıl kibar yosma, Mösyö Verdurin’e, Swann adında çok çekici bir adamla tanıştığını anlatıp da Mösyö Swann’ın evlerine kabul edilmekten büyük bir mutluluk duyacağını çıtlatınca, Mösyö Verdurin hemen karısına havale etmişti dilekçeyi. (Ancak karısından sonra görüş bildirirdi, başlıca görevi de karısının ve müritlerin isteklerini becerikliliğinin bütün olanaklarından yararlanarak yerine getirmektir.)

“Bak, Madam de Crécy’nin bir dileği varmış senden. Sana bir dostunu, Mösyö Swann’ı takdim etmek istiyor-muş. Ne dersin?”

“Bunun da sözü mü olurmuş! Böyle harika bir kızdan ne esirgenebilir ki? Susun, susun, kendi görüşünüzü sormadık size, harikasınız işte.”

Marcel Proust'un dev yapıtı *Kayıp Zamanın İzinde*'nin *Swann'ların Tarafı* cildinin ikinci bölümünde yer alan *Swann'ın Bir Aşkı* yüzyılımızın kuşkusuz anıt yapıtlarından biridir. Roman türüne getirdiği yeni boyutların yanı sıra benzerine az rastlanan anlatımı ve imgeleriyle, yoğun düşünce yüküyle, Fransa'nın ve dünyanın, çağımızın ve bütün çağların en büyük edebiyat yapıtlarından biri olduğu konusunda bugün herkesin birleştiği eser, sık sık ayrı bir kitap olarak basılagelmiştir.

Her ikisi de 19. yüzyılın sonunda burjuva Paris sosyetesinde yaşayan Charles Swann ile Odette de Cr cy'nin, mutlu başlayan ancak kısa süre sonra kıskançlık ve acıyla dolu bir ıstıraba dönüşen a k ilişkisini anlatır.

Gözleme dayalı tespitlerin ve gizli mizahın ustası Proust a k hakkında düşündüğü ve hissettiği her şeyi bu romanda aktarmıştır.

#d nyaklasikleri #fransızklasikleri #madlen #kayıpzamanınızinde
#y zyıld n m  #aristokrasi #eskiavrupa #y zyılınkitapları

